

A debreceni cifraszűr

A földig érő, vállra vetett köpöngyszerű ruhadarabot az ősmagyarok minden rétege viselte a földművestől a fejedelemtől, de legszelesebb körben a birtokos magyar parasztok között elterjedt népviselet volt a XIX. században.

Szűrszabók készítették, anyaga vastag posztó, melybe gyapjúszálakat és növényi rostokat is belesűrítettek. A cifraszűr küllemének változása – ahogyan a XVIII. század közepéig mindennapos, dísztelen viselet a XIX. századra egyre díszítettebbé vált, majd a század végén már csak ünnepi viseletként használták – méltón reprezentálja a magyar népi díszítőművészet stílus korszakainak változásait. Legelterjedtebb az Alföldön volt, ahol a kunsági, a debreceni és a bihari cifraszűrök, az északibb részeken a hevesi, valamint a dunántúli és a kalotaszegi cifraszűrök a legismertebbek.

A cifraszűröket díszítési módjuk különbözteti meg vidékenként. Különösen híresek voltak a debreceni szűrszabók készítményei, amelyek kiemelkedtek a környéken készített hasonlóan mives darabok közül.

Míg a környező bihari települések szűrjeinek alapszíne a sötét barnás illetve fekete, egyedül a debreceni fehér, rajta pedig a piros és zöld árnyalataiból összeállított hímzett motívumok. A két díszítőtechnika - a hímzés és a rátétes díszítés éppen megyénk területén találkozott. Az alföldi hímzett szűr és a bihari posztórátétes cifraszűr díszítettsége az ujj alatti részt alkotó aszajon, az elején és a galléron mutatkozik meg leggazdagabban. Az itt megjelenő díszítmények alkalmasak arra, hogy más textiles emlékeket is ellássanak ezzel a díszítéssel. Ez történik napjainkban, a mai szűrhimzést készítőik így tudják felújítani ezt a színpompás díszítést.

Az ősi alapanyagból készült debreceni cifraszűr díszítése az 1800-as évek elején kezdődhetett, s más vidékektől eltérően itt a nők hímezték. Mellén szíjcsat tartotta össze a viseletet, melyet a szintén hírneves debreceni szíjgyártók készítettek zöld szíronnyal. Szintén egyediségét hangsúlyozza a hímzett nagy aszajfolt.

A cifraszűr a XX. század elején kikerült a férfi ünnepi viseletből, a mesterség megszűnt.

Sajátos, egyedi motívumkincsének napjainkban jeles művelőit találhatjuk a város népművészei között, akik méltó utódai az elmúlt századok nagyhírű mestereinek.

A kiadvány a Földművelésügyi Minisztérium és a Hungarikum Bizottság támogatásával készült.

Kiadja: Rónaörző Természetvédelmi Egyesület
Szerkesztette: Koczka András
Fotók: Gyarmathy István, Ladányi Tamás, Internet
Forrás: www.hbmo.hu

ÉRTÉKEINK Debrecen környékén

A Magyar Értéktár a Hungarikumokról szóló 2012. évi XXX. törvény szerint a települési, a tájegységi, a megyei és az ágazati értéktárakat, valamint a külföldi közösségek értéktárait összesítő gyűjtemény. A törvény alapján készülő listából a Hungarikum Bizottság választja ki a legszűkebben értelmezett hungarikumokat, amelyek ennélfogva a Hungarikumok Gyűjteményébe kerülnek be.

A törvény és végrehajtási rendelete alapján létrejött értéktárak fő célja az adott település, a megye, sőt az egész Kárpát medence területén fellelhető nemzeti értékeket tartalmazó gyűjtemény létrehozása, és ezáltal ezen értékek megismertetése, népszerűsítése, megőrzése.

Nemzeti értékeinket az alábbi kategóriákba csoportosíthatjuk (néhány példával): agrár- és élelmiszergazdaság (Debreceni páros kolbász), egészség és életmód (Hajdúszoboszlói gyógyvíz), épített környezet (Bojti tájház), ipari és műszaki megoldások (Hajdúnánási szalmafonás), kulturális örökség (Szabó Magda életműve), sport, természeti környezet (Kabai meteorit), turizmus és vendéglátás (Csegei halászlé fesztivál).

Debreceni és Hajdú-Bihar megyei értékeink közül mutatunk be hármat az alábbiakban.

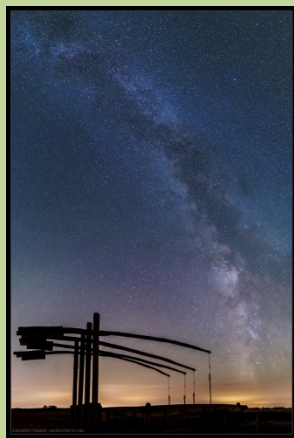

A kiadvány a Földművelésügyi Minisztérium és a Hungarikum Bizottság támogatásával készült.

Hortobágyi Csillagoségbolt-park

Napjainkban egyre kevesebb helyről élvezhető zavartalanul a csillagos égbolt látványa. Ez nemcsak esztétikai, hanem ökológia probléma is, hiszen az élővilágot fokozódó mértékben zavarja a fényszennyezés.

Ahhoz, hogy megőrizzenek olyan szigeteket, ahonnan láthatóak az égbolt csodái akár szabad szemmel is, ahol az élővilág háborítatlansága, az éjszakai természetes tájkép védelme biztosítható, az International Dark-sky Association (IDA) éjszakai természetvédelmi programot indított. Az IDA több nemzetközi szervezettel (UNESCO, IUCN) együttműködve, alapos helyzetelemzést és egy szakértői testület értékelését követően adja ki ezeket a diplomákat. Jelenleg - 2015-ben - 43 ilyen „nemzetközi sötét égbolt helyszín” van Földünkön, (10 „közösség”, 24 „park”, és 9 „rezervátum” kategóriában).

Az elmúlt évtizedekben rohamos csökkent azon területek mérete, ahonnan a csillagos égbolt zavaró fényektől mentesen látható. Az emberi települések növekedésével a szükségesen túl, a fölösleges fénykibocsátás is növekszik. Nagyon sok faj él a

természetben – például rovarok, kételtűek, madarak, denevérek - amelyeket zavar az ember által telepített mesterséges fényforrások által a természetbe kibocsátott fény, s ezzel nemcsak egyes fajok léte kerül veszélybe, de a tápláléklánc és ezzel az egész ökoszisztéma is károsodik.

Mindazon túl, hogy a csillagos égbolt látványa eltűnik, az új generációk úgy nőnek fel, hogy nem ismerik az égbolt szépségeit, pl. a Tejutat vagy a Fiastyúkot. A csillagos égbolt az emberiség kulturális örökségének része, az éjszakai égbolt látványát is meg kell óvni a jövő nemzedékei számára.

A Hortobágy az Alföld természeti értékekben kiemelkedően gazdag tája, 1973-ban itt hozták létre Magyarország első nemzeti parkját. Azóta a Hortobágyi Nemzeti Park a Világörökségi helyszín címet is megkapta, mint az ember és a természet harmonikus együttélésének kimagasló példája. Az ősi pásztorkultúra fontos eleme a csillagos égbolt ismerete. Az éjszakai égbolt látványa itt még ma is zavaró fények nélkül élvezhető, a háborítatlan éjszakai környezet a terület természetességének fontos eleme. Ennek védelmére jött létre 2011-ben hazánk második csillagoségbolt-parkja.

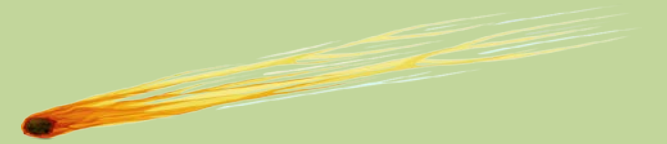
A Hortobágyi Nemzeti Park Magyarország egyik legnagyobb kiterjedésű, egybefüggő, természetes területe, háborítatlan éjszakai környezettel, ahol az éjszakai égbolt zavaró fények nélkül élvezhető. Az éjszakai égbolt minősége a nemzeti park tájképi értékeinek fontos részét képezi, ökológiai állapotát befolyásolja és egyúttal az itt létrehozott, ezüst minőségű csillagoségbolt-park alapja.

Erre a látványra építve a HNP Igazgatósága rendszeresen szervez alkonyati madármegfigyeléssel egybekötött éjszakai csillagnéző túrákat.

<http://www.darksky.org>

<http://hortobagy.csillagpark.hu> <http://www.hnp.hu>

A kabai meteorit

A kabai meteorit 2,601 kilogramm tömegű kő, amely 1857. április 15-én este 10 óra körül csapódott be Kaba határában. A nagyjából cipő alakú meteorit legnagyobb átmérője 16,4, legkisebb 10 centiméter, magassága 10,8 centiméter. Eredeti tömege 2,877 kilogramm lehetett. Egyike az első meteoritoknak, amelyekben szerves anyagot mutattak ki. A meteoritot Szilágyi Gábor kabai gazda találta meg, miután megfigyelte lehullását is. Az első szakember, aki kézbe vette Török József akadémikus volt, a Debreceni Református Kollégium természettan tanára. Ezért a korai híradások „kaba-debreceni lebkő” néven emlegették a meteoritot. Sztrókay Kálmán budapesti mineralógus a fehér zárványok fő ásványát, a spinellt mutatta ki benne, Friedrich Wohler göttingai német vegyész pedig szerves eredetű anyagokat mért a kabai meteoritban.

A kő jelenleg is Debrecenben van, a Református Kollégium Múzeumában, szilánkjait mintegy húsz helyen őrzik a világban (például Calcutta, London, Bécs, Moszkva, Washington).

